

психічних процесів, поведінки й індивідуально-психологічних відмінностей, сформувати у студентів базові знання для вивчення дисциплін психологічного циклу.

Висновки. Таким чином, у ході послідовного вивчення дисциплін “Анатомія центральної нервової системи”, “Фізіологія центральної нервової системи” і “Фізіологія вищої нервової діяльності і сенсорних систем” прослідковується розвиток і взаємодія анатомо-фізіологічних понять. Це зумовлює внутрішній зв’язок між змістом цих дисциплін, завдяки чому забезпечується цілісність біологічного блоку й досягається мета його вивчення – пізнання біологічних основ психічної діяльності та індивідуально-психологічних відмінностей.

Література

1. Регуляторные системы организма человека / В.А. Дубинин, А.А. Каменский, М.Р. Сапин, В.И. Сивоглазов. – М., 2003. – 368 с.
2. Смирнов В.М. Нейрофизиология и высшая нервная деятельность детей и подростков / В.М. Смирнов. – М., 2000. – 400 с.
3. Смирнов В.М. Физиология центральной нервной системы / В.М. Смирнов, В.Н. Яковлев. – М., 2002. – 352 с.
4. Држевецкая И.А. Эндокринная система растущего организма / И.А. Држевецкая. – М., 1987. – 206 с.
5. Данилова Н.Н. Физиология высшей нервной деятельности / Н.Н. Данилова, А.Л. Крылова. – М., 1997. – 432 с.
6. Смирнов В.М. Физиология сенсорных систем и высшая нервная деятельность / В.М. Смирнов, С.М. Будылина. – М., 2003. – 304 с.
7. Анохин П.К. Очерки по физиологии функциональных систем / П.К. Анохин. – М., 1975. – 447 с.
8. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии / А.Р. Лурия. – М., 1973. – 374 с.

ЛАПШИНА І.С.

МОНІТОРИНГ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ – ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ КОРЕКЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні найважливішою проблемою є забезпечення її якості. Сучасне тлумачення характеризує якість освіти як відповідність її постійно змінюваним численним цілям, потребам і вимогам держави, суспільства та людини. Категорія “якість освіти” надзвичайно багатогранна. Зважаючи на те, що світова педагогічна та наукова спільнота понад 40 років займається дослідженнями, спрямованими на оцінювання якості освіти на різних рівнях, та організацією ефективного управління нею, певне загальне бачення, визначення цієї категорії вже сформовано. Проте єдиного підходу до вимірювання якості освіти все ж таки не існує. Це пояснюється багатьма причинами, серед яких і відмінності в завданнях систем освіти різних країн, визначені законодавчими документами, й особливості національних освітніх систем, традицій педагогічної науки, і економічні можливості держав тощо. Перехід країни до ринкової економіки, інтеграція в Європейський простір, введення процедури незалежного зовнішнього оцінювання знань випускників значно вплинули на вимоги до результатів роботи загальноосвітніх закладів. Існує певний конфлікт між запитом держави (зовнішнім поняттям якості освіти) і запитом кожного окремого учня (внутрішнім стандартом). У якості освіти зацікавлені всі: учні та їх батьки, вчителі й адміністрація навчальних закладів, держава, і кожна категорія намагається спрямувати освітній процес на досягнення якості у власному розумінні. Природно, що навчальний заклад не зможе повністю задовольнити всіх запитів, тому головне – виробити власний стандарт, який би максимально враховував потреби регіону в робочій

силі, психологічні особливості учнів, матеріальні та кадрові можливості навчального закладу. Все це значно ускладнює систему управління, яка у зв'язку з політичними та економічними перетвореннями суспільства вже зазнала значних змін.

Найважливішим фактором ефективності управлінської діяльності є здійснення її на діагностичній основі. Одним з перспективних засобів удосконалення освітнього процесу є педагогічний моніторинг. За результатами комплексних моніторингових досліджень управлінці всіх рівнів мають можливість постійно отримувати об'єктивну інформацію про стан освітньої системи, своєчасно виявляти тенденції освітнього процесу, ефективно корегувати неадекватності, обґрунтовано обирати управлінські рішення.

Мета статті – розглянути моніторинг як механізм корекції освітнього процесу.

Для забезпечення ефективної управлінської діяльності на підставах моніторингу необхідно створити систему інформаційно-аналітичної підтримки. Повна, адекватна та своєчасна інформація про освітню систему дає змогу всім учасникам моніторингових процедур приймати ефективні управлінські рішення, планувати методичну роботу, надавати адресну допомогу і проводити корекцію відхилень від бажаного результату. Враховуючи виключно суб'єктивний характер педагогічної інформації, для отримання достовірної картини про стан освітньої системи необхідні особливі підходи до методів обробки та форм подання моніторингової інформації.

Г.В. Єльнікова запропонувала використовувати як інструментарій освітнього моніторингу факторно-критеріальні моделі діяльності, розроблені на основі кваліметричного підходу. Суттєвою проблемою застосування цих моделей є велика кількість інформації для введення в комп'ютер, що вимагає великих часових та людських ресурсів.

У процесі міського експерименту під керівництвом Г.В. Єльнікової для запровадження адаптивного управління в навчальних закладах міста Запоріжжя (2002–2007 рр.) нами було розроблено власний підхід до вимірювання якості освіти. Основним індикатором при цьому було обрано найоб'єктивніший показник результативності освітнього процесу – рівень навчальних досягнень учнів. Критерії його оцінювання закріплені в Стандарті загальної середньої освіти. Його адекватність визначають шляхом проведення незалежної експертизи. За результатами моніторингу рівня навчальних досягнень учнів усім учасникам навчально-виховного процесу (вчителям-предметникам, класним керівникам, керівникам предметних кафедр, адміністрації закладу) для успішного здійснення керівництва освітнім процесом надається інформація про його поточний стан і результативність, а при плануванні – аналіз змін та гнучкість реакції.

Існує декілька підходів до визначення рівня навчальних досягнень (навченості) учнів. Найбільш ефективним сьогодні є кваліметричний підхід, розроблений Г.В. Єльніковою, коли кожен бал, отриманий учнем, має свою вагомість, і за формулою вираховується кваліметричний показник, який відповідає частковому вираженню відповідності освітнього процесу бажаному результату.

Комплексна кількісна оцінка рівня навченості виражає середньовиважену арифметичну залежність такого вигляду:

$$K_d = M_1K_1 + M_2K_2 + M_3K_3 + M_4K_4 + M_5K_5 + \dots + M_nK_n,$$

де M_i – вагомість критерію; K_i – оцінка рівня його прояву в дослідній ситуації.

За методикою Г.В. Єльнікової вагомість критерію вираховується таким чином:

1) кожен учасник експертизи за n -бальною шкалою (якщо n компонентів) оцінює вагомість кожного фактора;

2) підраховується середнє арифметичне виставлених балів.

Однак при вирахуванні вагомості навчальних балів ми виходили з того, що чим вищий бал отримує учень – тим краще, тому кожен наступний бал повинен мати більшу вагомість. Вагомість балів розраховувалася за такою формулою:

| | |
|--------------------------------|----------------------------------|
| 1 має вагомість: $1/12=0,08$; | 7 має вагомість: $7/12=0,58$; |
| 2 має вагомість: $2/12=0,16$; | 8 має вагомість: $8/12=0,66$; |
| 3 має вагомість: $3/12=0,25$; | 9 має вагомість: $9/12=0,75$; |
| 4 має вагомість: $4/12=0,33$; | 10 має вагомість: $10/12=0,83$; |
| 5 має вагомість: $5/12=0,41$; | 11 має вагомість: $11/12=0,92$; |
| 6 має вагомість: $6/12=0,5$; | 12 має вагомість: $12/12=1$. |

Тоді показник рівня навченості учня підраховують за формулою:

$$P = \frac{K1 \times v1 + K2 \times v2 + \dots + Kn \times vn}{K1 + K2 + \dots + Kn},$$

де Kn – кількість отриманих балів,

vn – вагомість отриманого балу.

Формула кваліметричного показника рівня навченості є універсальною й може відображати як рівень навченості одного учня з одного предмета, так і загальний рівень навчальних досягнень учнів навчального закладу. Введена інформація для різних управлінських структур закладу узагальнюється та інтерпретується залежно від їх потреб у зручній для аналізу формі. Для класних керівників вираховують показник рівня навченості віртуального учня класу з усіх базових предметів. Для заступників директорів вираховують показники рівня навченості віртуального учня паралелей і навчального закладу взагалі, а також показники результативності роботи всіх вчителів закладу. Для керівників предметних кафедр вираховують показники рівня навченості віртуального учня, що вивчає ці предмети, і педагогів кафедри.

Організована таким чином система збору та узагальнення інформації забезпечує всі рівні управлінської системи навчального закладу показниками стану навчально-виховного процесу, необхідними для виявлення неадекватності в його розвитку та планування корекції. Учень має показники рівня власних навчальних досягнень з різних предметів. Учитель має показники всіх учнів зі свого предмета, що дає змогу планувати індивідуальну роботу. Керівник предметної кафедри має узагальнений показник рівня навчальних досягнень учнів кожного вчителя, що дає змогу оцінювати результативність роботи вчителів кафедри та планувати методичну роботу. Заступник директора має узагальнений показник рівня навчальних досягнень учнів усіх вчителів кожної предметної кафедри, що дає можливість аналізувати результативність роботи кафедр. Цей показник, розглянутий у динаміці, може бути індикатором стану освітнього процесу. Різкі зміни чи поява стійких тенденцій можуть свідчити про неадекватність процесів і надавати аналітичний матеріал для встановлення причин та планування корекції.

Аналізуючи кваліметричний показник рівня навченості учнів, ми отримуємо інформацію про стан відповідності освітнього процесу бажаному результату. Поряд з кваліметричним показником рівня навченості для аналізу доцільно надавати інфо-

рмацію про відсотковий розподіл за рівнями навчання, за якою ми можемо відстежити тенденцію зниження або підвищення учнями рівня навчання, стан роботи з учнями, що потребують допомоги. Зміни у відсотках учнів, що навчаються на високому та достатньому рівні, свідчать про стан роботи з обдарованими учнями.

Однак порівняння самих показників рівня навченості різних учнів, вчителів, класів є некоректним. Кожна людина від природи має власні здібності, а загальна середня освіта достатньою мірою уніфікована. Тому неможливо встановити конкретне рекомендоване значення цього показника. Інтерес для аналізу становить показник динаміки рівня навчальних досягнень учнів, позитивне або негативне значення якого свідчить про аналогічні зміни в освітньому процесі об'єкта моніторингу. При цьому різка зміна в динаміці свідчить про виникнення критичного процесу.

Одноразове коливання різниці кваліметричних показників за модулем менше ніж 0,08 (рівень у межах одного балу) як у позитивний, так і в негативний бік може бути випадковим і не повинно викликати занепокоєння та втручання адміністрації. Стійке зміщення динаміки рівня навченості в негативний бік свідчить про появу небажаної тенденції й потребує аналізу з метою подолання.

Колівання різниці кваліметричних показників за модулем, що наближається до 0,16 (вихід за межі рівня), може свідчити про серйозні проблеми в стані навчального процесу, необ'єктивність оцінювання досягнень учнів учителем, недостатню методичну підготовку учителя тощо. Ця ситуація потребує глибокого самоаналізу й аналізу з боку адміністрації з наступним виробленням програми корекційних заходів.

Порівняння даних стартового контролю з результатами попереднього року дає можливість визначити рівень міцності остаточних знань з тих предметів, що викладалися в цьому самому класі в попередньому році, рівня готовності до сприйняття наступного навчального матеріалу.

Динаміка змін рівня навчальних досягнень учнів, яка формується після проведення проміжного контролю, стає основою для поточної корекції навчально-виховного процесу до вивчення предмета в поточному навчальному році. Після проведення кожного поточного розрахунку інформація для аналізу надається заступнику директора, психологу, керівникам методичних об'єднань, класним керівникам. Аналіз за результатами підсумкового контролю може стати основою для планування методичної роботи на наступний навчальний рік.

Висновки. Таким чином, кваліметричний підхід до вимірювання рівнів навчальних досягнень учнів є одним з небагатьох методів об'єктивного оцінювання якості освітнього процесу при мінімізації введеної інформації. Створення автоматизованої системи адаптивного управління на районному рівні дає змогу зробити процедури моніторингу дійсно демократичними та прозорими, оперативно та своєчасно отримувати необхідну інформацію всіма учасникам освітнього процесу для самокорекції й саморозвитку, унеможливає фальсифікацію результативності діяльності, підвищує ефективність планування та корекції методичної роботи. Головним здобутком запровадження подібної моніторингової системи є спрямування освітнього процесу на дотримання державних стандартів, створення комфортних умов для особистісного зростання кожного учасника навчально-виховного процесу з урахуванням його особистих запитів.

Література

1. Адаптивне управління середньою освітою на муніципальному рівні : збірник методичних праць. – Запоріжжя : Науково-методичний центр управління освіти і науки Запорізької міської ради, 2003.
2. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління : курс лекцій / Г.В. Єльнікова. – К. : ЦППО АПН України, 2003. – 133 с.